

Transbajkalien.

Af

Alfred Schönebeck.¹⁾

»Sibiriens Italien« har man poetisk benævnt Transbajkalien. Navnet er sikkert velment, men ikke videre træffende, naar man da ikke vil betragte det fra det Synspunkt, at alt i Verden er relativt. Med lidt god Vilje kan man vel nok finde Lighedspunkter mellem Italien og Landet Syd og Øst for Bajkál; men den fremmede, der forudsættes at være uhildet af lokalpatriotiske Hensyn, vilde snarere være tilbøjelig til at lade Italien være, hvad det er, og søge at vise mere Retfærdighed i sin Bedømmelse af Landets Natur. Denne Natur er nemlig tilstrækkelig ejendommelig og tillige smuk nok til, at man ved nærmere Bekendtskab med den har ondt ved at finde en passende og værdig Sammenligning. Medens i Altáj Naturforholdene ganske berettiger en Jævnførelse med Schweiz, staar man altsaa med Hensyn til Transbajkalien temmelig uforstaaende over for Kælenavnet; men man kan til en vis Grad forklare sig det, naar man ser hen til den Artrigdom, der baade i Flora og Fauna gør sig gældende i Bajkáls Nabolag, og som virker des stærkere, fordi den næsten uden Overgang er en Fortsættelse af Vestsibiriens forholdsvis fattige Plante- og Dyreliv.

Transbajkalien, i ældre Dage kaldet Daurien, har tilhørt det russiske Rige siden Midten af det 17. Aarhundrede, da den berømte Røverbandit og Erobrer Jermáks Efterfølgere trængte frem hertil og erobrede Landet fra de indfødte Tunguser og Burjater, med hvem de i lang Tid maatte kriges, før de omsider tvang dem til Underkastelse. Før den Tid havde Transbajkalien været en Provins i det af Dschingis-Khan stiftede Rige og havde følgende under Mongoldynastiet udgjort en, mere eller mindre løstforbundet, Del af Kinas Besiddelser. Nu er Landet (siden 1851) en »Oblastj«, d. v. s. et Territorium, styret af en Guvernør, der har Sæde i Tschita, og som atter staar under den almægtige Generalguvernør i Irkutsk.

Skønt Transbajkaliens Bjerge i Reglen ikke

er ret høje (Sokhando, lokalt Tschikokonskij, mellem Floderne Ingoda og Tschikoj, er dog 8400 Fod og dækket af evig Sne), er Landet dog et meget udpræget Bjærgland. Ikke alene er Højden over Havet fra 1500 til mere end 3000 Fod, men Bjærgkæder gennemskærer Landet paa Kryss og Tværs, mest i Retningen S. V.—N. Ø. Den betydeligste Kæde er Jáblonovoj, af hvis Toppe nogle naar 7000 Fods Højde, og de øvrige Højdedrag er for en stor Del Udløbere fra denne eller, i den sydlige Del, fra de Sajanske Bjerge. Søen Bajkál har sit eget System af Randbjerge. Grunden bestaar af Gnejs, Granit, glimmerholdig Lerskifer, vulkansk Trachyt, Basalt m. m., flere Verdensperioder kan gennem deres Aflejringer spores her, og det er derfor kun naturligt, at Landet er rigt paa alle mulige Slags Mineralier. Guld og Sølv, Kobber og Bly, Kviksølv og Olie, Kul og alle Arter af Halvædelsten findes paa mange Steder og i Mængde. Landskabet er præget af stor Forskellighed. Uigennemtrængelig Urskog (Tajgá) bedækker store Arealer, Stepper i betydeligt Antal, men hver for sig af ringe Udstrækning, veksler med skovbevoksede og skovløse Højdedrag; tørre og ret øde Egne, hvor Flyvesandet hersker, afløses af

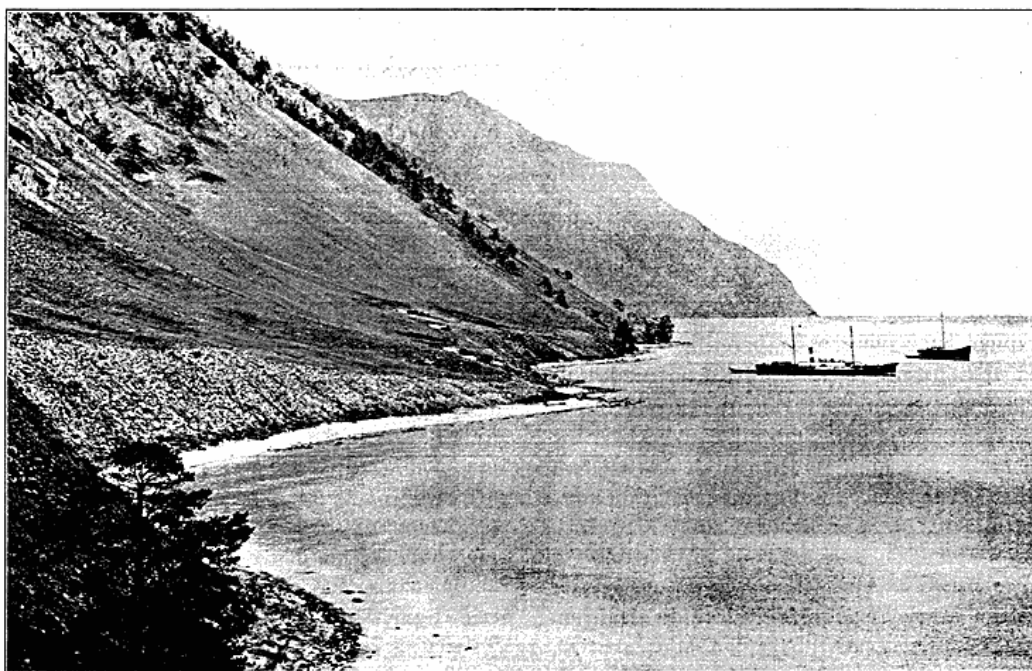

Elv i Tajgáen.

¹⁾ Ansat ved St. nord. Telegrafskab i Irkutsk.

Floddalenes rige Engdrag. Ogsaa Jordbundens Kvalitet og Udseende er yderst forskellig. Sort Muldjord, som den findes i Vestsibirien, træffes her sjældent og da oftest i Tajgáen eller i Floddalene. Ellers bestaar de øvre Lag af Ler og Sand, rent eller blandet med Muld. Hist og her er Jordbunden saltholdig. Virksomme Vulkaner findes ikke, derimod en Del udslukte, de kegleformige Sopkaer. Jordskælv er ret hyppige, men kun sjældent af større Voldsomhed. I Løbet af det sidste Aarhundrede har kun 4 Jordskælv forvoldt Skade.

Eg, Elm, Hassel og vildt Æble og særlig en Mængde typiske buskagtige Træer, bl. a. vild Akacie og vild Abrikos. Som med Træerne, saaledes ogsaa med Blomsterne, der særlig paa Forsommeren dækker Skovbund, Stepper og Floddale med et rigt og broget Tæppe. Der findes her saa mange forskellige og for Landet karakteristiske Vækster, at man har fundet det fornødent at sammenfatte dem under Navnet »den daurske Flora«; Kæmpeanemoner og Rarunkler, Korsblomster, Violer og Edelweiss, Valmuer, Iris, Roser og Lilier er de mere frem-

Parti fra Bajkál.

Naar man kommer Syd og Øst for Bajkál, bemærker man, som ovenfor berørt, paa alle Omraader en pludselig Stigning i Antallet af Vækstarter. (Af Ruslands asiatiske Besiddelser staar Transbajkalien overhovedet kun tilbage for Amurdistriktet, hvad Artrigdom angaar). Medens man i det sibiriske Lavland foruden de sædvanlige Naaletræer (Ceder, Fyr, Gran og Lærke) næppe finder mere end 6 eller 7 forskellige Slags Skovtræer (Birk, Asp, El, Røn, Pil, Hvidtjørn og Hæggebærtræ), træffer man i Transbajkalien en mere righoldig Variation Løvtræer, nemlig foruden de nævnte endvidere:

herskende. Vegetationen nærmere ved Bajkál svarer nogenlunde til Bjærgvegetationen i Altáj og de Sajanske Bjæрге, hvorimod den i Syd og Sydvest bag Jáblonovoj mere ligner den, der findes i Asiens Lavlande.

Fra gammel Tid har Landet været berømt for sine Pelsdyr; Tunguser, Burjater og Sibirjaker finder endnu rigeligt Udkomme ved Jagt paa Bjørn og Los, Vildkat og Sobel, Ræv, Ulv og Murmeldyr. Endvidere findes af større Pattedyr en Del Hjortearter (i det sydlige ogsaa den mongolske Antilope) Vildsvin og de almindeligere vilde Dyr, som

de kendes i Evropa. Tigere ses yderst sjældent, men forekommer dog. Sæler findes i Bajkál og begiver sig undertiden herfra opad de tilstødende Floder¹⁾. Den største Afveksling indenfor Hvirveldyrene træffer man imidlertid blandt Fugle og Fisk. Fuglene tæller ikke mindre end 328 Arter (efter en anden Opgivelse endog 550; heri er naturligvis medregnet Trækfuglene, af hvilke mange har deres egentlige Hjem i Indien, Japan, Kina og Filippinerne). Wade- og Svømmefuglene er vel nok dem, der er talrigst repræsenterede. Hvad Fiskene angaar, falder de i to Hovedgrupper, der hører til henholdsvis Bajkál-Bassinet og til Amursystemet, mellem hvilke Jáblonovoj danner Vandskellet. Hvor ulige Fiskebestanden med Hensyn til Arter er i de to Bassiner, ser man bedst deraf, at kun syv Arter er fælles for dem. Det er navnlig Stør- og Laksefamilierne, der befolker Floderne.

Transbajkalien er særdeles rigt paa store og smaa Vandløb. Som nævnt udgøres Vandskellet mellem den østlige og vestlige Hovedgruppe af Jáblonovoj. Herfra strømmer Vitim til Lena, medens Ingoda (Schilka) løber til Amur. Af andre større Floder maa nævnes Selengá, der kommer fra Mongoliet og som løber ud i Bajkál. Onon, der ogsaa har sit Udspring i Mongoliet, hører til Amursystemet; den udgør den ene af Schilkas Arme. Alle disse Floder optager under deres Løb en Mængde Bifloder, Bjærgeløbe og Kilder. Næsten alle Transbajkaliens Floder har Bjærgkarakter; de har Stenbrud og er i Reglen ikke mere end 600—700 Fod brede og 8—9 Fod dybe. Tager man til Eksempel en større Flod som Selengá, da er dens største Bredde 1000—1500 Fod og dens største Dybde kun 12 Fod. Som Følge af, at den falder 2 Fod paa hver Kilometer, har den en rivende Strøm. Trods den stedvis meget ringe Dybde og de deraf følgende vanskelige Besejlingsforhold, er der ikke desto mindre om Sommeren regelmæssig Dampbaadsfart paa flere af de større Vandløb. Kun fra Begyndelsen af Maj til Slutningen af Oktober er Skibsfart mulig; den øvrige Tid af Aaret »staar« Floderne. I Løbet af Forsommeren indtræffer altid store Oversvømmelser, naar Sneen smelter paa Bjærgene. Trafiken over Floderne foregaar, naar ikke Isen danner Bro, ved Hjælp af Færger; af faste Broer findes næsten ingen.

Med Undtagelse af selve Bajkál er der saa at

¹⁾ I gammel Tid har her, hvad man ser af Fund i Jorden, levet bl. a. Mammut og Næshorn.

sige ingen betydelige Søer i Transbajkalien, hvorimod Smaasøer, ofte salte, med 2—3 Km. Omkres, er ganske talrige. En af de største Søer er Gusinoje Osero (Gaasesøen), 25 Km. fra Selenginsk. Den er 27 Km. lang, 6½ Km. bred og meget dyb; dens største Dybde kendes ikke, men Fiskere har nogle Steder maalt 100 Fod. Ligesom om Bajkál gaar der i Befolkningen en Mængde Sagn og Legender om den; en almindelig udbredt Tro er, at den skulde staa i underjordisk Forbindelse med Bajkál, hvilket dog er ret usandsynligt, om ikke for andet saa fordi den ligger betydeligt højere end denne.

Ikke alene som geografisk Mærkværdighed, men ogsaa paa Grund af sin storslaaede Skønhed fortjener Bajkál særlig Omtale. Denne mærkelige Sø¹⁾, om hvis Oprindelse og Egenskaber de forskelligste Teorier er bleven fremsatte, er som bekendt en af Verdens største Ferskvandsbeholdere; den er 640 Km. lang, Bredden varierer fra 27—90 Km., og dens Fladeindhold svarer paa det nærmeste til Danmarks Størrelse (34,179 □ Km.). Søen frembyder blandt mange andre Besynderligheder ogsaa den, at dens Overflade ligger 1561 Fod over Havets, medens dens Bund ligger lavere end Havets mange Steder gør. Man har nemlig maalt en Dybde i den af indtil 3200 Fod. Den er overalt dyb, men stedvis er Dybden kun 120 Fod. Bajkál har 336 Tilløb, af hvilke dog kun 3: Selengá, Bargusin og Øvre-Angará er nogenlunde betydelige. Af Afløb har den kun et eneste: den stride Angará. Vandet er rent og gennemsigtigt, men altid koldt; selv i den varmeste Sommertid er Temperaturen i Overfladen aldrig mere end 10°, oftest mindre. I større Dybde er Vandet altid — af en og samme uforanderlige Temperatur, nemlig + 3,5°. Bølgerne kan naa en Højde af 6—7 Fod; Overfladen er overhovedet meget bevægelig, og dette forklarer, at Søen trods streng Frost aldrig fryser til før omkring Nytaar. I Slutningen af Vinteren er Isdækket imidlertid 4 Fod tykt, saa man forstaar, at Russerne under den sidste Krig med Japan kunde bygge Jærnbane tværs over Isen.

Bajkál har sin egen mærkelige Dyreverden; det er saaledes bekendt, at der i den lever en Art Sæler (*phoca baicalensis*), hvis Tilstedeværelse netop

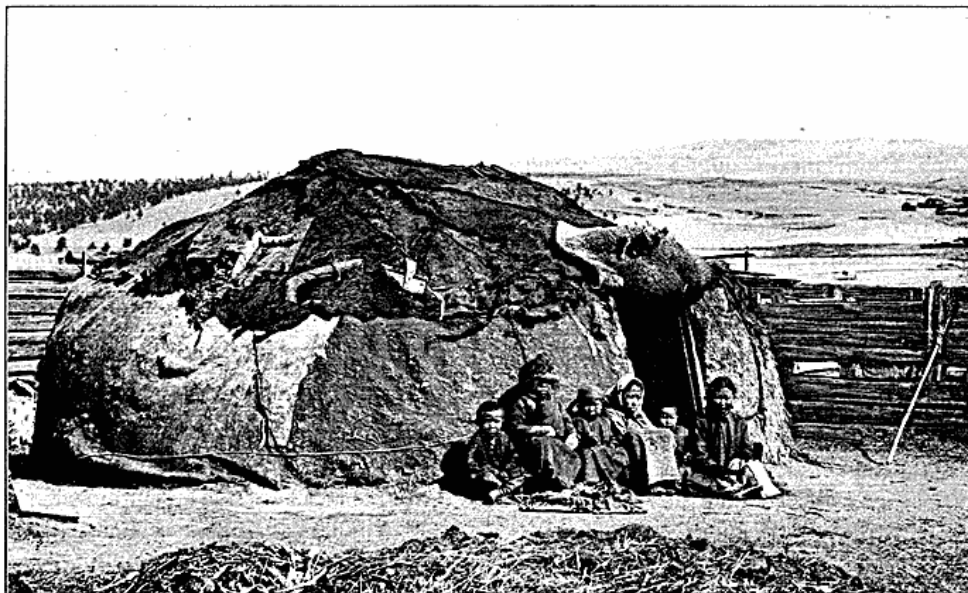
¹⁾ Navnet kommer af det mongolske Bañ-kul (det rige Hav). Mongolor og Burjater har f. ø. samme Besejning for denne Sø som for saa mange andre, nemlig Daláj-Nur (den store Sø).

her man har lidt vanskeligt ved at forklare sig; men desuden har den en Rigdom af sære Padder og Fisk. De sidstnævnte lever ofte paa saa store Dybder, at man endnu aldrig har set et »helt« Eksemplar af dem; de er nemlig saa vant til Vandets umaadelige Tryk, at de eksploderer, før man faar dem op til Overfladen. Dette er saaledes Tilfældet med en Fiskeart (*comephorus baicalensis*), der ligesom Aalekvabben føder levende Unger.

Et udmærket Indtryk af Bajkál's Pragt og Storslaaethed faar man, naar man med Dampere eller Isbrydere passerer dens sydvestlige Del, eller

paa alles Læber: »Slávnoje morje, svjastjénnyj bajkál...!»)

Rejser man med Banen, har man foruden Søen det vilde Landskab, gennem hvilket denne Bane med stort Besvær og uhyre Bekostninger er bygget. Man farer gennem en Mængde Tunneler, over Broer og langs Gallerier; men næsten hele Tiden har man under sig eller ud for sig, først Skoven, saa Havet og tilsidst de fjærne Bjærge. Ikke mange Steder i Verden har man en Plet saa skøn som Bajkál. For at finde et træffende Udtryk for denne Søs Væsen er baade Schweiz og Norditalien og

Burjat-Jurte.

naar man med Krugobajkálbanen rejser rundt om den samme. Om Vinteren har man udbredt for sig den vældige hvide Flade med klare, glasgrønne Isblokke spredt rundt omkring; om Sommeren det dybe, gennemsigtige Vand; men til enhver Aarstid er Horisonten de indtil 6000 Fod høje Bjærge, der omgiver Søen, og som fortoner sig blaat mod Baggrunden. Men for øvrigt er Bajkál mangfoldig, aldrig trivielt og banalt, altid nyt og interessant. Der fortælles, at det var en deporteret, politisk Forbryder, der var flygtet fra sit Fængsel, og som svømmede over Bajkál paa en Tønde, der digtede og komponerede den Sang, som nu er

Grønland og muligvis andre Lande bleven bragt i Ilden. Intet karakteriserer den dog bedre end Sangens Ord: hellige Bajkál. Og hellig er den for de omboende Folkeslag, for Sjamanister og Lamaister, der valfarter til den og forretter deres Andagt ved forskellige sælsomt formede Klipper og Sten i selve Søen og ved dens Bredder.

Transbajkalien er i Udstrækning omtrent paa Størrelse med Tyskland (ca. 620,000 □ Km.), men har endnu kun 700,000 Indbyggere, af hvilke godt en Tredjedel er Efterkommere af Landets oprinde-

!) »Herlige Hav, hellige Bajkál.«

lige Beboere, nemlig 30 % Burjater og 4,5 % Tunguser; videre lever her nogle Tusinde Orotschener, Tartarer og Jøder, medens hele den øvrige Befolkning bestaar af Russere. Af dem er atter 17,000 deporterede Fanger og 30,000 saakaldte »Semeiskie« (Raskolniker)¹⁾. Disse flygtede for et Par Aarhundreder siden fra Rusland for deres Tros Skyld, og er noget af det stædigste i Verden, hvad man bl. a. ser deraf, at de den Dag i Dag undgaar alt Samkvem med baade Russere og indfødte og har holdt sig mere racerene end selve de Storrusser, der lever i Evropa, saa man endogsaa, da man

trykker den deres eget Racepræg, gør den til Russere. Desuden giver de klogeligt alle indfødte Folkeslag den samme Ret til og Mulighed for at opnaa Embeder og Bestillinger af enhver Art, som de giver deres egne. Dette medfører dels, at Russerne mødes med Tillid, dels ogsaa, at de indfødte efterhaanden og uden videre Modstand ophører at være sig selv, at have egne Skikke, Sæder og Klædedragt — dør ud. Det sidste er just, hvad der i vor Tid foregaar med næsten alle de smaa, asiatiske Folk under den russiske Krone. Man ser tydeligst den russiske Indflydelse, naar man sam-

Burjatkvinder.

ønskede at undersøge Storrussernes Antropologi, kunde samle det fornødne Materiale i Transbajkalien! De øvrige Russere er næsten alle af mere eller mindre blandet Race, og det er et sjældent Tilfælde, naar en ældre Familie ikke tæller en eller flere Burjater eller Mongoler blandt sine Forfædre. Men netop herigennem viser sig den russiske Nations usædvanlige Forudsætninger som Kolonisatorer; ikke alene indskrænker de sig ikke som f. Eks. Englænderne til at administrere, men de blander sig med den undertvungne Befolkning og paa-

¹⁾ Deportation til Sibirien er ophørt, og denne foregaar nu til Øen Sakhalin.

menligner Burjaterne, som de nu er, med deres Stammefrænder Mongolerne paa den anden Side af Grænsen. Mongolerne sidder endnu urokkeligt fast i deres Nomadevaner og har, saavel hvad Boliger som Klædedragt angaar, bevaret deres Særpræg. I Nabolandet Transbajkalien derimod er allerede mange Burjater fast bosiddende og agerdyrkende; Filtjurten ses næsten aldrig mere, hvorimod den russiske »Simovjo« (en Trævaaning) har faaet Overtaget; Nationaldragten er blandet med russiske Klædningsstykker, og »Karym«-Typen (halvblods) er meget udbredt. — Om Burjaterne selv har haft eller vil faa Gavn af Russificeringen, er fore-

løbig et Spørgsmaal. Som overalt i Verden, hvor et Naturfolk bringes i Berøring med Civilisationen, har ogsaa her Burjaterne først opdaget og antaget de fremmedes Laster. Maaske Dyderne kommer efter.

Kun 7 Byer findes der i dette udstrakte Land; de havde i 1900 en samlet Befolkning af 37,000; men dette Tal er nu langt fra korrekt, siden den store transsibiriske Jærnbane er ført igennem og har bevirket en enorm Tilstrømning til de allerede bestaaende Byer, ligesom der langs Banen er skudt Stationsbyer op i Mængde. Et enkelt Eksempel vil vise Forandringen i Forholdet: Tschita havde i 1900 12000 Indbyggere, men har nu i 1910 nærmere ved de 70,000. Andre Byer af nogen Betydning er Vjerehne-Udinsk, Stretensk, Nertschensk og Troitskosavsk (Kjachta). Paa Trods af, at Landet allerede i 1900 talte over 1400 beboede Pladser, var der dog kun 268 Kirker (deraf 26 i Byerne) og 375 Skoler. For Almenundervisningens Vedkommende er der siden indtraadt en Forbedring; men der er stadig kun 4 Middelskoler, og højere Lærestalter findes endnu slet ikke. Russerne, der jo udgør Hovedparten af Befolkningen, er naturligvis alle Kristne og tilhører, med Undtagelse af de 30,000 Dissidenter, den ortodokse Kirke. Burjaterne derimod er Lamaiter og staar i religiøs Henseende direkte under Khambo-Lama, der er at betragte som en Slags lamaitisk Kardinal eller Erkebiskop. Han residerer i Datsanen (Klostret) ved Gusinoje Osero. Foruden denne Datsan bestaar der 31 andre lamaitiske Klostre og Templer rundt omkring i Transbajkalien¹⁾. Tunguserne er vedblevet at være Sjamanister (Fetischtilbedere), ligesom for Resten de cisbajkalske Burjater er det. Ortodoks Propaganda finder vel Sted blandt de indfødte; men disse og navnlig Burjaterne, synes at være aldeles uimodtagelige for Kristendommen.

Transbajkaliens Hovednæringsveje er Kvægavl, Agerbrug, Skovbrug, Bjærgværksdrift, Jagt og Fiskeri. De endnu nomadiserende Burjater lever udelukkende af at opdrætte Heste, Køer, Faar og Kameler. Hesten er af den mongolske Race, lille og uanselig, men stærk og utroligt udholdende. For at gøre Racen større har Regeringen sendt Orloff-Hingste ud, med hvilke først og fremmest Kosakkernes Heste krysses. Køerne gaar ude baade

¹⁾ Ved en kejserlig Ukas af 1853 blev der tilstaaet Lamaiterne fri Religionsøvelse, men Antallet af Templer blev indskrænket til de bestaaende 32.

Sommer og Vinter, selv i 40° Frost, og de fodres aldrig. I snefattige Vintre kan de nok finde vissent Græs og Straa til Livets Ophold, men falder der et Aar megen Sne, dør Køerne i Tusindvis. Kvægpesten kræver ogsaa mange Ofre; et enkelt Aar i 90erne døde saaledes 75,000 Kreaturer af den. For i Fremtiden at forhindre, at noget lignende gentager sig, er der oprettet Peststationer, hvor Dyrene kan blive behandlede med Serum. Faaret er det tibetanske Fedthalefaar. — Tunguserne er hovedsageligt Jægere, og Orotschenerne lever ligesom Lapperne af Rensdyravl.

Jordens Dyrkning besørges mest af Russerne, af hvilke Tredjedelen er Kosakker, d. v. s. tilhører den lokale Militi og har faaet tildelt store Arealer mod i Krigstid at stille 3 Regimenter Rytteri, 6 Batailloner Infanteri og 3 Batterier Artilleri. En mindre Del af Kosakkerne er dog ikke Russere, men Burjater. Det er foreløbig kun 25% af Transbajkaliens Jord, der »benyttes«, d. v. s. tilhører enten Nomaderne, Kosakkerne eller de egentlige Bønder eller ogsaa er saakaldet Kabinetsjord; men af disse 25% er i Virkeligheden kun en ganske lille Brøkdelen under Kultur. Jorden er indtil den seneste Tid bleven dyrket med yderst primitive Redskaber, men alligevel med ganske godt Udbytte. Total Misvækst indtræffer kun sjældent, hvilket er saa meget mærkeligere, som lange Vintre, tørre Somre, bratte klimatiske Overgange og tidlig Nattefrost kappes om at vanskeliggøre et godt Resultat. De fleste Dale er imidlertid temmelig frugtbare (saaledes navnlig Dsjiddas Floddal), og der bruges flere Steder kunstig Vanding. Som et Kuriosum kan nævnes, at mange af de Kanaler, der hertil benyttes, er anlagte allerede i Oldtiden, da Landet har været beboet af et agerdyrkende Folk. I de sidste Aar har amerikanske og evropæiske Landbrugsmaskiner fundet Vej til Transbajkalien; ganske særligt er nu Centrifuger Genstand for Efterspørgsel, selv Burjaterne anvender dem; men foreløbig synes Svenskerne at være alene om at bestride Salget. »Alfa-Laval« er et kendt Navn, hvorimod »Burmeister & Wain« endnu kun har en tom Klang; (i det nordlige Mongoli staar det dog at læse paa to Steder).

Skovhugst finder Sted i udstrakt Grad og i alle Egne. Det almindelige Skovtræ i mere aabne Egne er Fyrren, medens i Tajgåen Ceder, Gran og Lærketræ er dominerende. Løvtræerne er i Mindretal; Birken og derefter Elmen er de hyppigst fore-

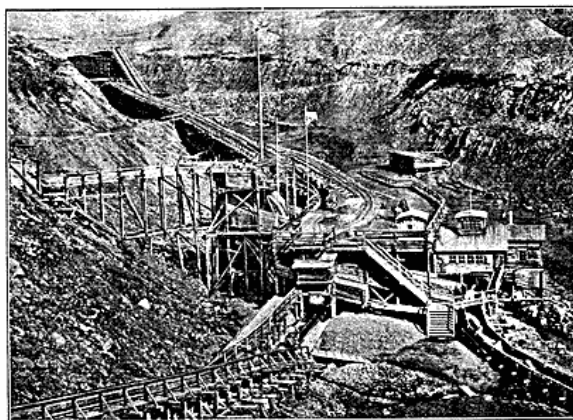
kommende. Siden 70erne lider alle Løvtræer i høj Grad under Angreb af en Sommerfuglelarve, der paa en eller anden Maade synes at være bleven indført fra Nordkina, hvor den ligeledes gør umaadelig Skade. Der er i de senere Aar bleven ansat Forstmænd for at hindre Rovdrift af Skovene; men dels er disse Embedsmænd alt for faa og spredte, dels er de ofte mere samvittighedsløse end Skovtyvene. En af Regeringens Forholdsregler til Begrænsning af de hyppige og ødelæggende Skovbrande bestaar i, at Skovene ved Hjælp af brede Glimer inddeles i Kvadrater af en vis Størrelse, hvorefter Træerne i de enkelte Karréer tælles og mærkes. Enhver har paa dertil udpegede Steder Lov til gratis, eller mod Erlæggelse af en Bagatel, at hugge saa meget Træ, som han har Brug for. Brænde er derfor billigt, saa billigt, at man hidtil slet ikke har bekymret sig om Stenkullene og Tørv, der ligger under Grønsværet. Træ benyttes ogsaa til Indfyring under Kedler baade paa Jærnbaner og Dampskibe.

Jagten er før omtalt; her skal kun tilføjes, at der foruden den mere regulære Jagt paa Pelsdyr og spiseligt Vildt ogsaa — og ivrigt — drives Jagt efter Maralhjorten, ikke for Kødets, men for Takernes Skyld. Hornene sælges nemlig for store Priser til kinesiske Købmænd, som atter udfører dem til deres Hjemland, hvor de tilberedes som styrkende Medicin for havarerede Debauchés og indbringer endnu mere svimlende Summer. Da Handelen med Maraltakker er saa fordelagtig, er Befolkningen nu ogsaa begyndt at holde denne Hjort som Husdyr.

Som ogsaa tidligere nævnt er Transbajkalien overordentlig rigt paa Mineralier. Metallurgen Demidoff opdagede i 1723 de første Lejer af Altáj, og allerede i Midten af samme Aarhundrede begyndte man i Transbajkalien at udvinde magnetisk Jærn og Guld. Ved Petrovsk har man indtil nu fremdraget ikke mindre end ca. 13,000 Tons magnetisk Jærn, og der findes nu fordelt i Bargusinsk- og Nertschensk-Distrikterne 113 Guldminer, i hvilke Udbyttet pr. Aar gennemsnitlig er 4 Tons rent Guld¹⁾. Der er imidlertid Guld at hæve paa adskilligt flere Steder end de 113; Landet er jo endnu langt fra udforsket, og navnlig i det tilgrænsende nordlige Mongoli, hvor Naturforholdene i et og alt svarer til Transbajkaliens, findes sikkert en

¹⁾ Heraf har Kejseren Ret til Halvdelen; desuden er 11 af Minerne Kejserens private.

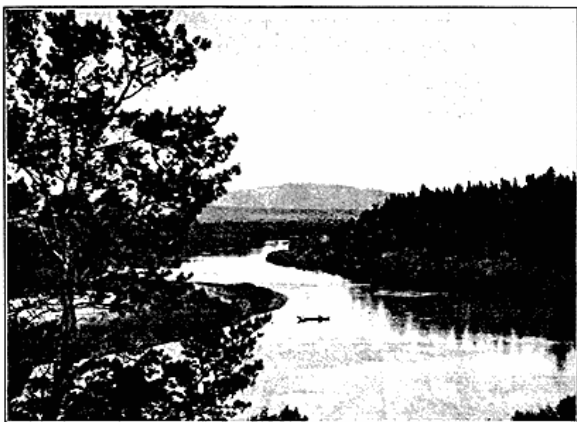
Mængde endnu ukendte Guldmarker. I Mongoliet arbejder hidtil kun et enkelt, af den kinesiske Regering koncessioneret, Selskab, der endnu kun driver faa Miner; i én enkelt af disse er der i indeværende Aar indtil nu (August) udvasket ikke mindre end 560 Kilo Guld af Landet! Gammel Slen-drian er imidlertid saa mægtig, det offentlige og private Initiativ saa sløjt og Ulysten til at sætte sig i Udgift til moderne Maskiner saa stor, at det vel endnu vil vare mange Aar, før Transbajkaliens Metalskatte bliver systematisk udforskede og dragne frem for Dagens Lys. Af 90 Steder, hvor der er fundet Sølv, arbejdes der — de 4. Kobber findes uomtvisteligt i store Mængder og næsten overalt i Landet; men alligevel eksisterer der til Dato ikke

Maskine til Udvasning af Guld.
(Minerne ved Floden Vitim).

en eneste Kobbermine. Paa én Plads graves der efter Bly, og ligeledes en enkelt Mine drives med det Formaal at udvinde et saa forholdsvis sjældent Metal som Tin. Kviksølv har man ganske opgivet, da Arbejdet var for besværligt. Kullet rører man, som ovenfor nævnt, ikke ved, og Marmor, af hvilket der findes hele Bjærgene i hvid, bleg rød og broget Farve, brydes kun i ringe Grad. De saakaldte Halvædelstene findes i Mængde, oftere ovenpaa Jorden, i andre Tilfælde under Overfladen eller i Sten. Mellem Floderne Onon og Onon-Borsoj ligger et Granithjærg Adun-Tschilon, hvor der samtidig træffes et Antal forskellige Ædelstene som: Topas, Beryl, Aquamarin, Bjærgkrystal etc. I andre Egne finder man Granat, Agat, Lapis lazuli o. s. v.

Et ganske mærkeligt Bierhverv skaffer Bøn-

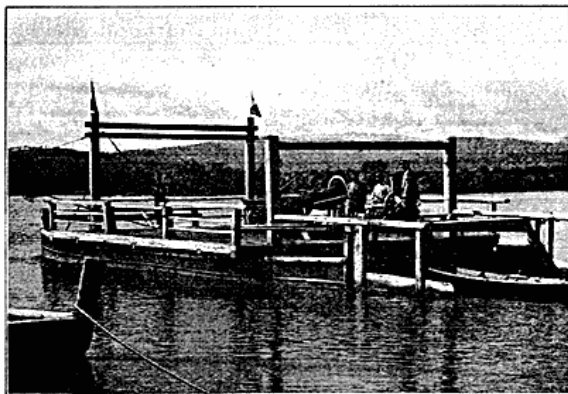
Flodlandskab (Dsjidda).

derne sig i Tajgá-Egnene ved Indsamling og Salg af »Cedernødder« (Frøene af Cederens mægtige Kogler); disse Nødder er meget yndede af den jævne Befolkning og konsumeres i store Mængder. Et andet yndet Nydelsesmiddel er Cederens Harpiks, der gennemgaar en Proces og derefter lokalt kaldet »Sjæra«; den anvendes som en Slags Skraa eller Tyggegummi og skal være et udmærket Middel til Tændernes Bevarelse; sikkert er det, at der er umaadelig lidt at gøre for Tandlæger i Transbajkalien.

Det kommercielle og industrielle Liv er endnu aldeles uudviklet. Handelen er betydeligt med Rusland, hvorfra Befolkningen forsynes med Hovedparten af sine Nødvendighedsartikler, og hvorhen Størstedelen af Landets egne Raaprodukter — i Mangel af Fabriker — udføres. Langs Grænsen finder ogsaa Vareudveksling Sted med Mongoliet, ligesom der naturligvis handles en Del med Irkutsch-Guvernemetet og med Amurdistriktet. For den indre Handel afholdes i flere Byer aarlig »Messer«, hvor Købmændene mødes. Siden Kjachta har mistet det meste af sin tidligere Betydning som Omladeplads for kinesisk Te, er Transithandelen næsten ophørt. Der tiltrænges Banker og Hypotekforeninger, og først og sidst ordentlige Samfærdselsveje. Der er projekteret forskellige Sidebaner til den store, transsibiriske Hovedaare; men kun en af dem, Kjachta-Myssovaja, har Udsigt til at blive til Virkelighed i en nærmere Fremtid.

Paa Trods af, at de aller bedste Betingelser for industrielle Foretagender er til Stede, tælles der hele Landet over kun 152 Industrivirksomheder (1900), af hvilke de fleste tilmed ikke er Fabriker

i egentlig Forstand, men smaa Teglværker, Savbrug, Garverier, Dampmøller, Brændevinsbrændrier o. l. De fra disse Virksomheder udgaaede Produkters samlede Værdi var da ogsaa (samme Aar) kun lidt over halvanden Million Rubler. Alt maa indforskrives fra Rusland eller Udlandet; end ikke en saa uundværlig Forbrugsgenstand som Tændstikker tilvirkes i Landet. Det vil imidlertid ikke vare længe, før hele dette Forhold fuldkommen revolutioneres. Tilstanden er, som den nu er, ikke alene unaturlig, men ogsaa uholdbar, da saa at sige alle fabrikstilvirkede Varer maa hidskaffes over Afstande paa 5—6000 Kilometer, skønt mange Dele af Sibirien, og da navnlig Transbajkalien, har baade Raastoffer og Drivkraft til Fabrikationen og et tilstrækkeligt Publikum til Varernes Aftagelse. Fraset Store Nordiske Telegrafsekselskabs Station i Kjachta (paa Mongoliets Grænse) findes endnu ingen danske Virksomheder i Landet; men af alt, hvad her er sagt, vil med fornøden Tydelighed fremgaa, at Transbajkalien er et Land med en Fremtid, ikke alene for sig selv, men ogsaa med en sikker Fremtid for Folk, der kommer med en Driftskapital og med Kendskab til russisk Sprog og lokale Forhold. Det samme gælder for den nordlige Del af Mongoliet, d. v. s. et 3—400 Kilometer bredt Bælte langs den sibiriske Grænse; men det er her vanskeligere for en hvid Mand at faa fast Fodfæste. Den kinesiske Regering ved, hvad Mongoliet er værd og vaager skindsygt over, at fremmede ikke erhverver sig Land eller indirekte skaffer sig Indflydelse paa mongolske Affærer. Alt imens arbejder Regeringen paa at føre Peking-Kalgan Banen igennem Gobi helt til Kjachta, hvor

Flodfærge (Tschikoj).

den vil komme i Forbindelse med Kjachta-Mysso-
vaja Linien. Til den Tid vil der aabne sig endnu
videre Perspektiver for Handel og Industri.

En Omtale af Transbajkalien vilde være endnu
mere ufuldstændig, end nærværende korte Rids
maa være det, om ikke de mineralske Kilder blev
nævnt. Her findes Kilder af alle Temperaturer og
af alle mulige kemiske Sammensætninger. Befolk-
ningen forventer ikke uden Grund, at Landet en
Gang vil blive et Valfartssted for Syge, ikke alene
fra Sibirien, men ogsaa fra Kina og Evropa. Kil-
derne er for manges Vedkommende meget rige og
er i Besiddelse af lægende Egenskaber mod en hel
Række forskellige Lidelser. Man aner endnu ikke,
blot tilnærmelsesvis, hvor mange saadanne Kilder
der ialt findes, og dette har bl. a. sin Grund i, at
Mongolerne og Burjaterne af religiøse Aarsager
hemmeligholder Kildernes Tilstedeværelse. I 1899
kendtes 102 Mineralkilder; i 1906 var Tallet steget
til 134, og der opdages stadig flere. Ogsaa paa
det mongolske Territorium kender man allerede en
Del Kilder med lægende Vand, og med Tiden vil
de sikkert alle blive kendte, analyserede og ud-
nyttede. I Transbajkalien er en større Part sam-
lede om Tschikojs øvre Løb. En af de bekend-
teste Kilder er Jamárovka, 250 Km. fra Petrovskij
Zavod; den har foreløbig allerede opnaaet lokal
Berømmelse og søges, trods elendige Veje og mang-
lende Komfort, hver Sommer af flere Hundrede
Kurgæster. Det Vand, der ikke benyttes paa Ste-
det, gaar til Spilde; ingen finder paa at tappe det
paa Flasker og forsende det. Derimod kan man —
naturligvis, fristes man til at sige — i de stedlige
Apotheker i dyre Domme erhverve sig japansk og
kavkasisk Mineralvand af ofte langt ringere Kvalitet.

Foruden i sin Natur og sine Kilder har Lan-
det endnu i sit Klima en supplerende Forudsæt-
ning for en Gang at kunne blive et — om man
saa maa sige — Kurland. Mange vil maaske smile,
naar de forestiller sig dette Klima med dets lige-
som sammenbidte Voldsomhed, dets arktiske Kulde
og tropiske Hede. Sibiriens strenge Vintre rummer
imidlertid intet afskrækkende for Mennesket. At-
mosfærens Ro og Stilhed hjælper i Forbindelse
med den klare, skyfri Himmel til lettere at ud-
holde Frostene. Der gives efter Reclus' Udsagn faa
Vejrlig paa Jorden saa sunde som Transbajkaliens,
hvor Luften altid er saa gennemsigtig og ren, og
hvor Taager er noget ukendt. I Tschita havde
man i Aaret 1900 aldrig set et Tilfælde af Tuber-

kulose, og selv de Tuberkulosepatienter, der med-
bringer deres Sygdom fra andre Steder, lever op
og befinder sig snart udmærket. Saa selv om
Kviksølvet maaske i Ugevis kan staa frosset i Ter-
mometrene, vil man være nødt til at indrømme,
at Klimaet her frembyder adskillige store Fordele
fremfor Evropas Kystlande, ikke mindst paa Grund
af dets Regelmæssighed. Man behøver ikke at
være ret gammel i Landet for, navnlig om Vinte-
ren, næsten paa Dag og Time at kunne forudsige,
hvorledes Temperaturen og Vejret vil blive. Fro-
sten falder i 4 Perioder, der omtrent er saa regel-
mæssige som et Urværk. Man ved, at det om For-
aaret vil storme af Nord fra Marts til Maj; man
ved, at Træerne vil begynde at grønnes ca. den

Kloster ved Tschikoj.

20. Maj, og at de vil have mistet deres Blade den
20. Oktober; at den første Nattefrost vil begynde
allerede i Slutningen af August, men at Tempera-
turen helt ind i November om Dagen vil være
over Frysepunktet; og man ved endvidere, at Vin-
teren vil blive næsten uden Sne. Saa kommer den
første Frostperiode; i den anden lægger Bajkál til,
og medens det staar paa, bliver Vejret følgerig
mildere — og saa begynder Remsen forfra.

Klimaet i Transbajkalien er ikke lidt forskel-
ligt i den vestlige og den østlige Del. Den vestlige
er betydeligt mildere og mere tør. Den gennem-
snitlige, aarlige Nedbør er i Troitskosavsk 235 mm.,
medens den i Nertschinsk er 390. Middeltempera-
turen er det første Sted $\div 0,6^{\circ}$ C., det andet $\div 3,7^{\circ}$.

Til Sammenligning anføres her de tilsvarende
Tal fra en Del andre, sibiriske meteorologiske Sta-
tioner.

Aarlig Nedbør i Millim.:

Amurdistriktet..	5—600
Evropæisk Rusland	500
Vestsibirien	380
Østsibirien	360

Den gennemsnitlige Temperatur for Maanederne Januar og Juli:

	Januar	Juli
Vjerkhojansk	÷ 49,0°	+ 15,0°
Jakutsk	÷ 41,8°	+ 17,3°
Nertschinsk	÷ 33,5°	+ 18,2°
Blagovjétschensk	÷ 25,5°	+ 20,7°
Troitskosávsk	÷ 25,0°	+ 21,5°
Urga (Mongoliet)	÷ 24,8°	+ 17,0°
Omsk	÷ 21,9°	+ 19,4°
Vladivostock	÷ 15,8°	+ 19,6°

Af disse Tabeller ses det, at Transbajkalien blandt de sibiriske Lande har det tørreste Klima; at det med Hensyn til Kuldegrader indtager en Middelstilling, men at det har de varmeste Somre.

Luftrykket er meget lavt, nemlig i Troitskosavsk gennemsnitlig kun 696 Millimeter. Adderer man hertil Forskellen for de 782 Meter, den meteorologiske Station ligger over Havet, faar man alligevel ikke mere end 724 Millim. Efterhaanden som man fra Transbajkalien gaar Syd paa, bliver Luftrykket endnu lavere, indtil det (i Følge Vojeikoff) naar sit Minimum ved Søen Lob-Nor.

Endnu bør omtales de elektriske Fænomener, der synes at være ejendommelige for Østsibirien

og Transbajkalien (og muligvis for andre Lande med klimatiske Forhold af lignende Karakter). Atmosfærens Elektricitet mærkes — naturligvis bortset fra Tordenvejr — kun om Vinteren, mest ved haard Frost, og kan da ytre sig f. Eks. ved uforklarlige Lysskær om Kirkespirs Kors og metaldækkede Tage. Det er om Vinteren af og til hartad umuligt at rede sit Haar med en Horn- eller Ebonitkam, da Haaret ved tørste Berøring rejser sig i Vejret under lydelig Knitren; den samme Knitren kan man høre, naar man stryger med Haanden over uldent Klæde eller Pelsværk. Normale Mennesker generes ikke af Elektriciteten, medens derimod Folk, der er særligt disponerede, under dens Indflydelse kan føle stort Ubehag, ja i enkelte Tilfælde endog vise sygelige Symptomer. Hidtil har ingen kunnet give en tilfredsstillende Forklaring paa selv de mere almindeligt forekommende elektriske Foreteelser.

Fremmede har Lethed ved at akklimatisere sig; den tynde, tørre Luft virker særdeles gavnligt og stimulerende paa Hjærtets og andre Organers Funktioner. De eneste mindre gode Sider, der klæber ved Klimaet, er Sandstormene om Foraaret og de bratte Temperaturovergange i September og Oktober. De første fremkalder undertiden Strubelidelser og synes at virke deprimerende paa Kvinder og nervøse Personer, der almindeligvis om Foraaret føler sig ilde tilpas. Temperaturforskellen mellem Dag og Nat er om Efteraaret ofte 30° og derover, og det er en Selvfølge, at saa pludselige Forandringer kan være farlige.

Men næsten 300 smilende Soldage om Aaret er jo en Kendsgerning, der taler for sig selv.

Kilder, benyttede i det foregaaende: Trudy kjachtinskago otdjelenija imperatorskago russkago geografitscheskago obstschestva. — Osokin: Na granitsje mongolii. — Guide du grand chemin de fer transsibirien (udg. af det russiske Trafikministerium). — Prof. Talko Hryncevics: Klimat Troitskosavska-Kjachty v gigenitscheskom otnoschenii.